

Я й мої черевики

Віктор Петров (Домонтович)

(З циклу: Дрібні оповідання. "Життя, як воно є")

Мушу признатись: найбільше в житті, окрім божевільних, я боюся і уникаю чистильників чобіт. Аджеж ніколи не знати, що ті або ті зроблять наступної миті. Тепер я маю достатній життєвий досвід, але так не було завжди. Ми вчимося на помилках, що їх припускаємося,

Чистити черевики, чи не межує це з катастрофою?

Одного весняного ясного ранку, простуючи вулицею великого приморського міста, на заклик двох веселих парубчаків, що зі своїми скриньками сиділи на розі головної вулиці, я поставив ногу на скриньку одного з них. Я не передчував нічого лихого. Сповнений спокою, я витяг і запалив цигарку.

Та годі було поставити ногу на скриньку одного, як другий раптом збентежився, розхвилювався, спалахнув і, зденерований схопився рвучко з малого свого дзиглика. Сльози бризнули з очей. Він зняв одчайдушний крик. Його скривдили. Його образили. Його знищили. Це була його черга, його право, йому належало чистити мої черевики.

Хлопчик зірвав з себе кепку, кинув її на землю і в лютому шалі почав топтати її ногами. При цій нагоді він прокляв свого конкурента, його душу, його батьків і хрому його тітку з Пересипу.

– І тітка твоя хрома, і ти хромий. Усі ви паскуди!

Чи варто було жити далі в цьому сповненому неправди світі? Він забожився, що краще він заріже і себе, і свого конкурента, але нікому не дозволить знущатися з себе. Гордий, як еспанський гідальго, діючи за сталими приписами літературного трафарету, він не став відкладати здійснення своєї погрози надовго; він не хотів ризикувати тим, що ненароком передумає. Йому бракувало плаща і шпаги, але він мав ножа.

З кишені він витяг ножа, дволезу коротку "фінку", і в ясному повітрі лагідного весняного ранку зловісно блиснула криця.

Юрба, що тимчасом встигла зібратись, загойдалась на якусь хвиливу мить, але відразу ж ще щільніше зімкнулась довкола нас. Одна щиросердна панночка йойкнула й гістєрично заверещала.

Не знати, чим би все це скінчилось і якого драматичного звороту набрали б події, якщо б мені не спала на думку, зрештою дуже нескладна й проста ідея.

Я запропонував Соломонове рішення.

– Хай мої черевики почистить спочатку один, а тоді після нього другий!

Двічі начищені черевики і двічі заплачені гроші, – це було найменше лихо з усіх можливих, що чекали на мене.

Люди розходились похмурі й розчаровані. Вони були явно незадоволені з мене.

Я теж пішов. Веселі юнаки насвистували марш Тореадора з "Кармен" і щітками вибивали такт по своїх скриньках. Я обернувся. Хлопець, той самий, що знав бучу,

задерикувато й нахабно показав мені язика.

Каюсь: я почув себе приголомшеним. Що це було – бездоганно виконана комедія, не раз уже повторена задля таких ідіотів, як я? Хто скаже, де кінчається щирість і починається гра?..

Навчений досвідом, з тих пір я завжди ретельно обминав хлопців, що вистукували "Кукарачу", або "Гоп со смыком", Я уникав тих, що, показуючи свою вмільсть, жонглювали щітками, бляшанками з ваксою й пляшечками. Сповнений тривоги, я прискорював кроки, щоб оминати небезпеку, якщо хтось з них звертався до мене з пропозицією почистити мені черевики.

Так було й того разу, коли за кілька років згодом, я знов опинився в тому ж великому портовому місті. Було літо, була спека, була курява. Мої черевики, вкриті густим шаром куряви, явно вимагали чистки. Я довго вагався перед тим, як прийняти рішення, але виходу не було. Рубікон треба було перейти, черевики треба було почистити!..

Прийнявши рішення, я діяв розважно, Я не пішов на головну вулицю, я звернув на одну з бічних. На тиху вулицю, порослу акаціями. Я не підійшов до першого-ліпшого, я вибирав і зважував. Кінець-кінцем, я спинив свій вибір на одному, який здавався найбезпечнішим. Це не був юнак, це був літній чоловік, рудавий, в сірому піджаку, певне, колишній біржовий маклер од "Фанконі". Він справляв враження порядної людини, не здібної до жадних авантур, – батько родини, що в спокої серця й сутінках акації хотів чесним, скромним, але приватним трудом заробити собі якусь пару копійок на шматок хліба.

Він сидів на своєму дзиґлику, прихилившись спиною до стовбура акації, замислений, байдужий і меланхолійний. Він не підкидав щіток, не насвистував, не гукав до перехожих. В його поведінці не було нічого агресивного.

– Ні, – сказав я сам собі. – Ні, будь певен! Жадна небезпека тут тобі не загрожує. Цей не підколе тебе. Він не зчинить ніякого скандалу. Справа обійдеться без крику, сліз, гістерики, міліції.

Я підійшов до нього. Я спитав його, чи він чистить черевики. Він відповів, що так! Я спитав його, чи він ладен почистити мої черевики? Він висловив згоду. Я спитав, скільки він візьме? Він назвав суму. Я не сперечався.

– Добре! – сказав я: – Чистіть!

Він чистив мої черевики з любов'ю, зі смаком, з надхненням і ретельністю майстра. Він намастив мої черевики спочатку однією мастю, тоді іншою. Він чистив малими щітками, тоді великими, одного разу чорними, іншого разу сивими. Він наказував раз-у-раз то ставити, то здіймати ногу. Він мазав різні пляшечки з таємничими спеціями. Він навощив шкіру. Носки черевиків він вкрив лаком. Наприкінці він навів глянець кількома ганчірками: грубою сірою, тонкою з зеленого більярдового сукна і тоді волохатою з червоного оксамиту.

Він одгорнув мені халяви на штанах і сказав:

– Готово!

Замість умовленої суми я дав йому ще. Я пішов зворушений, пишаючись з блиску моїх черевиків. В них відбивалось небо, акації, я сам. Я зробив кілька кроків коли за спиною почув.

- Громадянинне!

- Що?

- З вас ще гривеник!

- З мене? гривеник? за що? Я ж вам і так дав більше умовленого,

Я був вражений і почув себе зачепленим, Я передчував: наближається буря.

Погроза звисла над моєю головою.

Я вирішив не поступатись.

Він зберігав спокій.

- А налакував вам носки. За це окремо гривеник.

Я спробував його переконати. Я говорив якомога лагідніше.

- Алеж! Я навмисне, щоб уникнути важких супеечок, спитав скільки треба заплатити. Я не торгувався. Я дав вам більше. І тепер ви вимагаєте ще знов.

Він був упертий.

- За з лаком ще десять копійок!

Я зрозумів, він діяв з принципу. Він мусів був діяти ак, як він діяв. Він не міг інакше. Чищення черевик це був для нього жаден механічний процес; це був творчий акт, переживання, життєва подія, відношення між людьми. Він був жаден ремісник, автомат, механічний робот. Процедура чистки не була б завершена, якщо б вона обійшлася без вибуху почуттів, без малої виконаної ним і мною драми або комедії.

Він настоював, в відмовлявся. Ми вирішили звернутися до міліціонера, але поблизу не було нікого.

Нарешті, роздратований, він сказав:

- Хай буде! Поставте черевика знов на скриньку. Я почищу вам черевики на десять копійок назад.

І він зробив так: він почистив черевики на десять копійок назад, він здер лак.

Я пішов, і носики моїх черевиків більше не відбивали ні неба, ні акації, ані будинків.